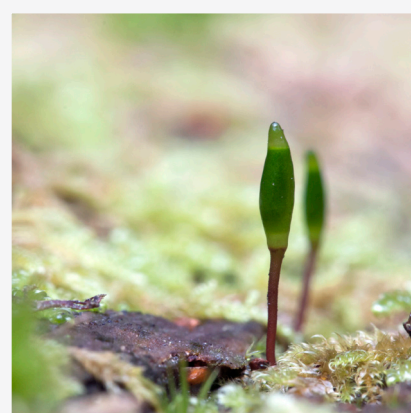
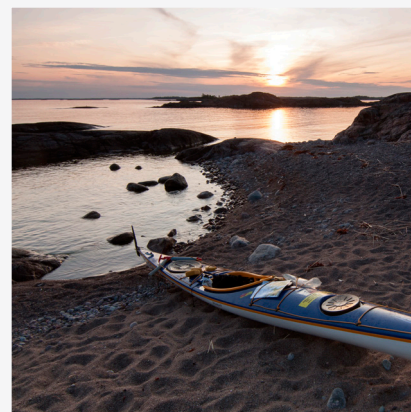

Bevarandeplan för Natura 2000-området

Gripsholms Hjorthage

LÄNSSTYRELSEN
Södermanlands län

Omslagsfoto: Per Folkesson

LÄNSSTYRELSEN
Södermanlands län

Natura 2000

Natura 2000 är ett ekologiskt nätverk av värdefulla naturområden inom EU. Utpekande av Natura 2000-områden bygger på krav som finns i EUs fågeldirektiv och art- och habitatdirektiv. Syftet är att hejda utrotning av vilda djur och växter och att hindra att deras livsmiljöer förstörs. Alla medlemsländer ska peka ut områden dels för fåglar som anges i EUs fågeldirektiv, dels för naturtyper och arter som anges i art- och habitatdirektivet. Genom utpekandet åtar sig länderna att de utpekade värdena i områdena ska bevaras långsiktigt. Natura 2000-nätverket är en av hörnstenarna i EUs arbete för att bevara biologisk mångfald. I fågeldirektivet och habitatdirektivet listas 170 naturtyper och sammanlagt cirka 900 växt- och djurarter som särskilt värdefulla. 90 av naturtyperna och drygt 100 av djur- och växtarterna i habitatdirektivets bilaga 1 och 2 finns i Sverige. Därtill häckar regelbundet cirka 60 av fågeldirektivets fåglar i vårt land.

Bevarandeplaner

För varje Natura 2000-område ska Länsstyrelsen ta fram en beskrivning. Detta ska göras i särskilda bevarandeplaner eller i en skötselplan om området även är naturreservat. I planen ska det finnas en beskrivning av området med bevarandesyfte, bevarandemål och beskrivningar av de naturtyper och arter som ska bevaras och bidra till gynnsam bevarandestatus. Hot mot Natura 2000-områdets arter och naturtyper, och behov av bevarandeåtgärder, t ex skydd eller skötsel, ska beskrivas. Informationen ska underlätta förvaltningen av området och tillståndsprövningar enligt miljöbalken.

Bevarandeplanen ska fastställas av Länsstyrelsen, som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Bevarandeplanen ska revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar för området ändras. Bevarandeplanen är inte ett juridiskt bindande dokument. För formell reglering av skydd eller skötsel kan andra beslut behövas, t ex skyddsbeslut för naturreservat. Föreskrifter enligt eventuella skyddsbeslut gäller parallellt med den tillståndsplikt som gäller inom Natura 2000.

Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada naturvärden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det kan även gälla åtgärder utanför Natura 2000-området, om de kan påverka miljön i området. Detta regleras i miljöbalken (7 kap. 27-29§§). Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka naturvärden behöver man samråda med Länsstyrelsen före genomförandet. Vid skogsbruksåtgärder hålls samråd med Skogsstyrelsen. Mer information finns hos Länsstyrelsen, läs på webben eller kontakta en handläggare.

Kartor

Information om naturtyperns utbredning och arter i ett enskilt område går att hitta med hjälp av kartverktyget Skyddad natur. Det kan nås på Naturvårdsverkets hemsida genom att söka på

”kartverket skyddad natur”. I kartverket söker du upp aktuellt område och klickar på namnet för mer information (se bilaga för användarhandledning).

Det finns även möjlighet att ladda ner naturtypskartan som shp-fil. Det görs på Miljödataportalen.

För mer information om Natura 2000:

Länsstyrelsens hemsida: www.lansstyrelsen.se/sodermanland eller telefon 010-22 340 00

Naturvårdsverkets hemsida: <http://skyddadnatur.naturvardsverket.se/>

Miljödataportalen: <http://mdp.vic-metria.nu/miljodataportalen/>

Bevarandeplan för Natura 2000-området

SE0220085 Gripsholms Hjorthage

Kommun: Strängnäs

Områdets totala areal: 48,6 ha

Bevarandeplanen uppdaterad av Länsstyrelsen:

Bevarandeplanen fastställd av Länsstyrelsen: 2016-12-21

Markägareförhållanden: Statligt ägt

Regeringsbeslut, historik:

SPA: Nej, pSCI: 1996-06-01, SCI: 2005-01-01, SAC: 2011-03-01, regeringsbeslut
M2010/4648/Nm

Naturtyper och arter som ska bevaras i området:

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:

9070 - Trädklädd betesmark

1084 - Läderbagge, *Osmoderma eremita*

Bevarandesyfte

Det överordnade bevarandesyftet för Natura 2000-nätverket är att bidra till bevarandet av biologisk mångfald genom att bibehålla eller återskapa gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter som omfattas av EUs fågeldirektiv eller art- och habitatdirektiv. För det enskilda Natura 2000-området är det överordnade syftet att bevara eller återställa ett gynnsamt tillstånd för de naturtyper eller arter som utgjort grund för utpekandet av området.

Prioriterade bevarandevärden: I Gripsholms hjorthage är det framför allt de grova ädellövträden och de många ovanliga arter som är den miljön. I området finns också läderbagge som är en prioriterad art i EU:s art- och habitatdirektiv.

Motivering: Syftet med området är att bevara en varierad ädellövmiljö med många hotade och ovanliga arter och ett rikt växt och djurliv knutet till de grova träden, de artrika träd-, busk- och fältskikten och förekomsten av död ved både i öppen och halvöppen miljö.

Prioriterade åtgärder: Att området sköts i enlighet med naturreservatets skötselplan. Fortsatt hävd genom hjortbete, röjningar kring ekar samt underlätta föryngring av

ädellövträd.

Beskrivning av området

Invid Mälaren i nära anslutning till Gripsholm slott är den så kallade Hjorthagen vackert belägen. Området har sedan 1600-talet utgjort foder- och betesmarker för Gripsholms kungsgård. Under 1860-talet anlades Hjorthagen som kombinerad; ”djurgård och promenadpark” till det närliggande Gripsholms slott. Området är kraftigt kuperat och till stor del parkartat. Gång- och cykelvägar löper genom hela området och här och var är bänkar och soptunnor utplacerade. Området är som namnet beskriver ett hjorthägn och det är hjortarna som står för hävden i området.

De många ekarna i östra delen står glest och nedfallna grenar och lågor är i stor utsträckning bortstäda. Buskskikt saknas i det närmaste. I väster ökar inslaget av andra trädslag, främst lind och gran. I sluttningen mot sydväst dominerar högresta tallar. Alm, ask, bok, asp och apel förekommer också i området. Många av ekarna och lindarna är grova och håliga. Oxtungsvamp är mycket vanlig på ekarna och tyder på långt gånge brunröta i de gamla träden. Fyra fladdermusarter noterades vid inventering 1999.

Vid gångvägen längst i väster växer en vårtbjörk som mäter 2,62 m i omkrets och inte långt därifrån står en hassel (1,54 m i omkrets) med egendomligt trädliknande växtsätt. I vissa delar har avverkningar och gallringar utförts vilket avslöjas av stora mängder stubbar. Centralt i området har ett parti ganska ung gran lämnats som skydd för djuren. Söder därom ligger en liten damm med arter som gäddnate och smalkaveldun.

För att säkerställa ekens framtid i hägnet har på senare tid ekplantering skett, varefter viltstängsel uppsatts för att skydda plantorna från betande hjortar. Även andra trädslag, t.ex. lind, hassel, björk har också planterats.

Hävdgynnad kärlväxtflora förekommer sparsamt i de trädklädda partiernas glesare delar och i kantzoner mot den gamla åkermarken. Här kan man t ex hitta knägräs, darrgräs, revfibbla, ängshavre, gökärt, blåklocka och ängsvädd ibland tillsammans med flera arter (gula, röda, vita) hagvaxskivlingar. Hundäxing och brännässlor finns över hela området och antyder kvävepåverkan. Som ett resultat av tidigare avverkningar dominerar piprör fältskiktet i den tallbevuxna delen i sydväst. Idag används hela området som betesmark för ca 100 dovhjortar och är samtidigt ett populärt strövområde.

Vad kan påverka negativt

- Upphörd hävd som leder till igenväxning utgör det största generella hotet mot naturtypen.
- För svagt betestryck leder till att konkurrensstarka arter breder ut sig på de betesgynnade arternas bekostnad.
- Utebliven ädellövförnyring är ett hot på sikt.
- Genom att död ved ”städas” bort hotas stora naturvärden.

Bevarandeåtgärder

Förutom vad som i övrigt gäller enligt miljöbalken och annan miljölagstiftning krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för skötseln och förvaltningen av det berörda området (7 kap 28 a § miljöbalken).

Skydd: Området är skyddat som naturreservat.

Skötsel: Området sköts enligt naturreservatets skötselplan.

Uppföljning av naturtyper och arter

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs. Uppföljningen ska ske enligt de manualer för skyddade områden som har tagits fram av Naturvårdsverket. Mätbara mål, så kallade målindikatorer, ska registreras i databasen SkötselDOS. Dessa målindikatorer följs sedan upp. Målsättningen är att kunna se om de bevarandemål som satts upp i bevarandeplaner och skötselplaner uppfylls, att skötseln fungerar och att Natura 2000 - naturtyperna och arterna har gynnsamt tillstånd.

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:**9070 - Trädklädd betesmark**

Areal: 36,7 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Gripsholms hjorthage domineras av glest stående grova ekar men i sydväst är ett stort område i sluttningen mot Mälaren bevuxet med ganska grova tallar. Lindar med ansenliga dimensioner förekommer också liksom alm, ask, bok, asp och vårtbjörk. I öster fanns tidigare en äppelodling som numer är en helt öppen äng.

Bevarandemål

Arealen av Trädklädd betesmark (9070) ska vara minst 36,7 hektar. Regelbunden hävd i form av bete ska påverka hela området. Det ska finnas förnygring av ek och andra lövträd så att det inte riskerar att skapas glapp i kontinuiteten av gamla träd. Framför allt ek, men också flera andra lövträdsarter som lind, alm, ask, bok, asp och vårtbjörk ska finnas. Värdefulla träd i form av hagmarks träd, grova träd och hålträd med mulm ska finnas i stor utsträckning. I området finns läderbagge, varför det är mycket viktigt att det finns en kontinuitet av ihåliga träd (särskilt ek) med mulm. Det ska också finnas död ved av flera olika trädslag i form av torrträd, lågor och hålträd. Fältskiktet ska präglas av hävd och vara artrikt. Exempel på typiska arter för området är knägräs, vårbrodd, fårsvingel, ängshavre, gökärt, liten blålocka, ängsvädd och gulmåra. Ingen antropogen näringstillförsel, inklusive tillskottsutfodring av betesdjur, ska förekomma.

Bevarandetillstånd

Gynnsamt bevarandetillstånd.

1084 - Läderbagge, Osmoderma eremita

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Läderbaggen är en tre centimeter stor, brun bladhorning. Larverna är ljusa och har ett typiskt bladhorningsutseende. I hålträd är det mycket oftare man ser larvernas spillning eller fragment efter döda skalbaggar än man ser levande djur. Larvernas spillning har en pelletsliknande form och är upp till 8 mm. Läderbaggen är strikt knuten till ihåliga träd, vilket är ett habitat som har minskat överallt inom artens utbredningsområde. Idag förekommer läderbaggen främst i gamla odlingslandskap; lokalerna utgörs ofta av trädbärande slätter- och betesmarker, alléer, parker och gamla fruktodlingar. Den största koncentrationen av lokaler med sentida fynd av läderbagge finns i sydöstra Sverige. I Sverige förekommer läderbaggen främst i ekhagar. Arten har påträffats på c:a 270 lokaler upp till Mälardalen. Flest lokaler finns i Östergötland. Det är bara på 130 av lokalerna som observationer av levande larver eller skalbaggar efter 1990 har dokumenterats. I Gripsholms hjorthage finns i nuläget flera utmärkta hålträd för läderbaggen.

Bevarandemål

Målet för läderbagge är att det finns tillräckligt substrat av lämplig kvalitet i form av äldre ihåliga lövträd med rikliga mängder lös murken ved, mulm. I området företrädesvis i form av ekar. Kontinuerlig tillgång på lämpligt substrat är en förutsättning för att läderbaggen ska behålla gynnsamt tillstånd i området. Läderbagge ska finnas i en livskraftig population.

Negativ påverkan

- Minskande tillgång på ihåliga träd
- På små lokaler löper populationerna risk att dö ut av tillfälligheter
- På många lokaler är kontinuiteten av jätteträd bruten, vilket innebär att ersättningsträd saknas när den äldre generationens träd dör
- Antalet hålträd, ofta i gamla naturbetesmarker, parker och alléer, har minskat kontinuerlig

Bevarandetillstånd

Osäker bevarandestatus.

Dokumentation

Referenser:

Art- och naturtypsvisa vägledning, Naturvårdsverkets hemsida, 2003.

Sörmlands flora, Botaniska sällskapet i Stockholm, 2001.

Sörmlands natur, Länsstyrelsen, 1991.

Ängs- och hagmarksinventeringen, Länsstyrelsen 1992.

Sandberg H. 1997. Kan bete med kronhjort vara ett alternativ i skötsel av äldre typer av fodermarker. Länsstyrelsen i Södermanland.

Naturreseptatet Gripsholms Hjorthage, Strängnäs kommun; Länsstyrelsen i Södermanlands län. 2001 med Skötselplan. Dnr: 231-6671- 2000.

Inventeringar:

Gertz J. 2001; Fladdermusinventering i Södermanlands län, Länsstyrelsen, (opubl.)

Exempel på arter i området:

Kärlväxter:

knägräs

vårbrodd

piprör

fårsvingel

rödven

revfibbla

ängshavre

gökärt

liten blåklocka

ängsvädd

ärenpris

gulvial

ängsviol

gulmåra

Lavar:

blyertslav

skuggorangelav

gammeleklav

rosa skärelav

rödbrun spiklav

lunglav

bårdlav

Svampar:

hagvaxskivlingar, flera arter

oxtungsvamp

Insekter och spindeldjur:

brokig barksvartbagge

skeppsvarvsfluga

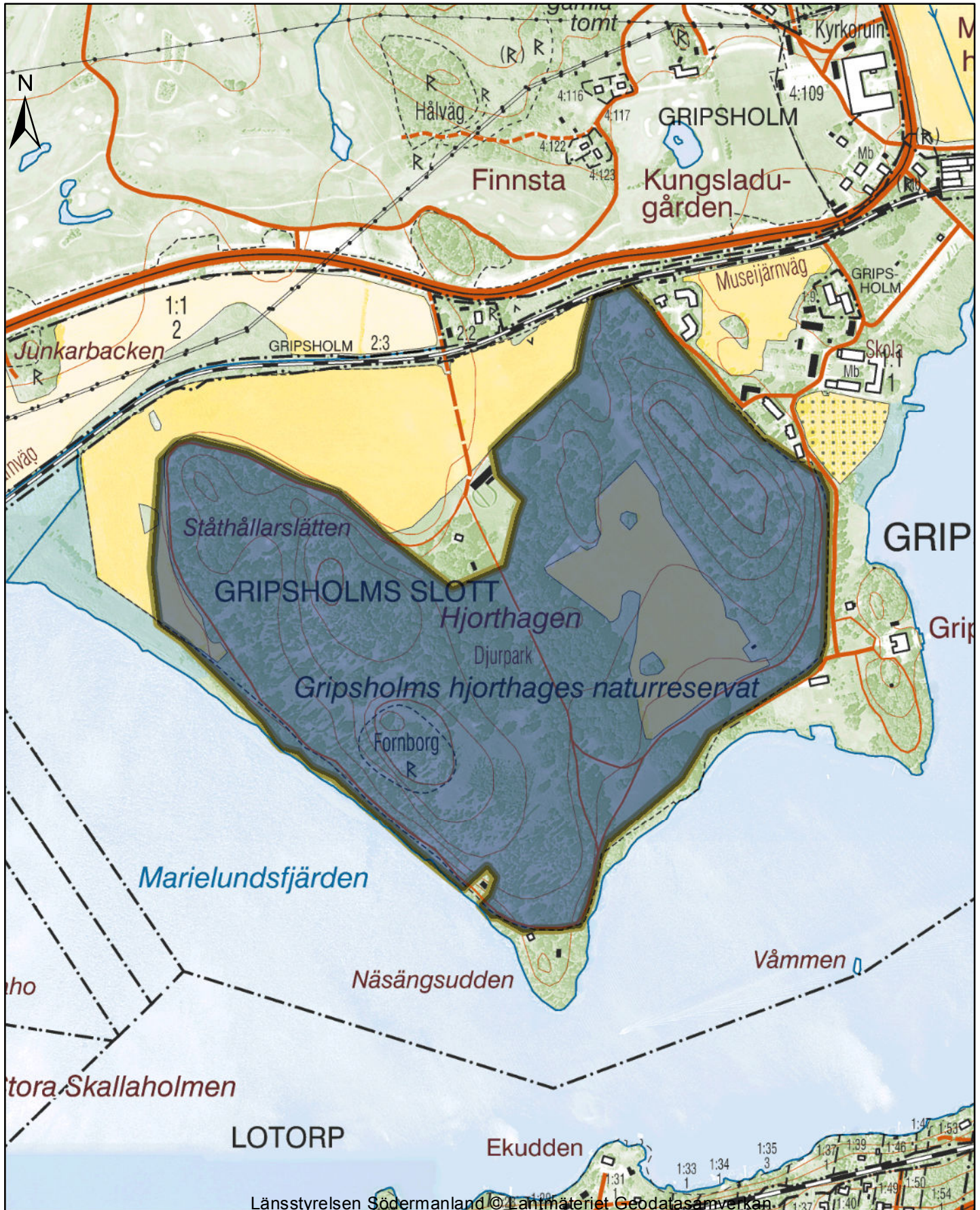
ekmulmbagge

gammelekklokrypare

Däggdjur:

vattenfladdermus

nordisk fladdermus
dvärgfladdermus
stor fladdermus

Länstyrelsen Södermanland © Lantmäteriet Geodatasamverkan

För att se Naturtyper för områdena i kartan gå in på fliken "Kartskikt".

Avmarkera allt i *Naturvårdsregistret*. Det är endast *Naturtypskarteringar* > *Natura naturtypskartan (NNK)* > *Naturtyper (ytor)* som ska vara markerade. Klicka sedan i kartan på den naturtyp du vill veta mer om så kommer en informationsruta upp i fönstret.

